

(НИН, 24.09.2009)

Даме и господо, од противракетног штита у Пољској и Чешкој Републици, бар на начин на који сте га до сада замишљали, неће бити ништа, јер су ракете прескупе, не знамо да ли баш функционишу, а и доводе Русе до лудила, гласила је, на пучки језик преведено, порука америчког председника Барака Обаме, који је, испуњавајући обећање дато још почетком председничке кампање, наставио да крпи рупе које му је у аманет оставила осмогодишња владавина непредвидљивих и ратоборних неоконзервативаца. Узгред, Обама је рекао да је његова одлука заснована на новим подацима о иранском ракетном програму, који, како се испоставило, и није аванзовао на начин на који је то видела претходна администрација, као и да његов потез није осмишљен како би одобривољио Русију. Уместо у базама у источној Европи, нешто другачији, али свакако јефтинији пројектили-пресретачи биће распоређени у Турској, Израелу и негде на Балкану. Није баш сасвим јасно где.

Некако се, сасвим случајно, подударило да родоначелник неоконзерватизма у Америци Ирвин Кристол умре на исти дан када је Обама противракетни штит прогласио клинички мртвим, покопавши, после рата у Ираку, још један од самоубилачких пројеката најрадикалнијих међу републиканцима, чије су стегоноше у последњих скоро деценију били Пол Волфовиц, Џон Болтон, Залмај Калилзад, Дик Чејни, а све под вођством омиљеног им председника, млађег Џорџа Буша.

Суштински, Обамина администрација одлучила се за сасвим нови приступ решавања горућих проблема, попут, како се испоставило, не претерано алармантног иранског балистичког програма, па је, уместо лова на вештице, како је то са невиђеном лакоћом чинила Бушова екипа, консултовала стручњаке. Тако су, од маја, представљена два извештаја о иранском ракетном програму и смислености постављања радара и ракета на граници са Русијом, које су, свако за себе, начинили професори америчког универзитета Станфорд. То су Дан Вилкенинг, те двојац Зигфрид Хекер и Дејвид Холовеј, који су закључили да Америци и Европи не прети директна опасност од иранских пројектила, те да би, мањи, јефтинији одбрамбени систем, можда, било мудро монтирати негде ближе Блиском истоку.

„Верујем да је систем који је требало да буде размештен у Пољској и Чешкој осмишљен најпре како би бранио континентални део САД и тек посредно Европу... Уколико

првенствено желите да браните Европу, јер ће директна претња Европи ионако пре постати реалност, онда тај пројекат и није најбољи. У ствари, постоје други системи који нуде бољу заштиту”, рекао је Викеринг, чији је извештај, како наводе вашингтонски инсајдери, био и кључни разлог због којег је Обама одлучио да обустави прескупи програм свог претходника. „Уместо Пољске и Чешке, оптимална места била би Турска или Балкан... Уколико систем сместите ближе Блиском истоку, веће су шансе да ћете одбранили Европу”, сматра Вилкенинг.

Вилкенинг је у америчкој јавности познат као стручњак који већ читаву деценију инсистира на темељитој промени основних постулата противбалистичке одбране, заснивајући своје закључке на сасвим логичним претпоставкама, попут чињенице да Америка више нема стратешког противника, какав је деценијама био бивши Совјетски Савез, већ нове опасности вребају на регионалном нивоу, као и да САД „морају да науче да живе у свету у којем има више од две нуклеарне силе и прилагоде спољну политику интересима који се у том тренутку доводе у питање”. Као што је сада случај са његовом идејом да се, уместо око Русије, противракетни штит концентрише око Ирана. Или, како су нову Обамину политику објаснили званичници у Вашингтону „чињеница да се Русија жестоко противи постављању штита на својим границама више не значи обавезно да је то добра идеја”.

Професор међународне политике на београдском Факултету политичких наука Драган Симић сматра да је то храбра одлука о којој ће бити још доста расправа. Дакле, уместо пресретача у Пољској и радара у Чешкој, Америка ће распоредити мобилне системе на бродовима, или две или три базе у Израелу, Турској и на Балкану.”

Иран, тренутно, на располагању има пројектиле који без проблема могу добацити до Израела или Саудијске Арабије, али нема технологију којом би те ракете наоружао нуклеарним бојевим главама, наводи се у извештајима америчких обавештајних служби и Међународне агенције за атомску енергију. Чак и да има нуклеарно оружје, за Обамину администрацију је много значајније да у близини има колико-толико испитане одбрамбене системе, него језиво скуп и једнако толико мистериозан противракетни штит, наводи се у извештају који су заједнички начинили амерички и руски експерти, а који је у мају објавио „Ист-вест институт”.

Стога, Холовеј сматра да кључни задатак противракетне одбране представља заустављање пројектила кратког и средњег дмета, усмерених против циљева на Блиском истоку, што би из Пољске било тешко извести, чак уколико се изузму озбиљне сумње у ваљаност нетом одбаченог пројекта. Истовремено, Холовеј је напоменуо да је

Обамина администрација у обзир узела потребу да се Русија укључи у процес наговарања Ирана да престане да звецка свакојаким оружјем, укључујући и балистичке пројектиле, који, према последњим проценама америчких обавештајаца, ни у најлуђем сну не могу добацити до Европе.

Али Израел и, потенцијално, нове чланице НАТО попут Румуније и Бугарске могу бити изложене могућим нападима, па их и има више смисла чувати него, рецимо, Лондон. Истовремено, Турска је најавила да ће потрошити милијарду долара на куповину ракета „патриот” треће генерације, што тој држави гарантује бар психолошку баријеру од ионако недовољно испитаних пројектила иранске Националне гарде.

Обамина одлука на нож је дочекана у Пољској, па су тамошњи листови на насловним странама објавили написе попут „Издаја”. Начин на који је Обама обзнанио укидање противракетног штита, на најбољи је начин описао чешки премијер Јан Фишер: „Нешто после поноћи, амерички председник Барак Обама позвао ме како би ми рекао да његова администрација одустаје од планова да изгради радар за противракетни штит на територији Чешке Републике. На исти начин обавештена је и Пољска”, рекао је Фишер.

Попут пољских, непријатељски расположени били су и прорепубликански медији у САД, попут „Вол стрит џурнала”, који је од пада у шаке Руперта Мардока остао само бледа флека некада великих новина, па је уводничар тог дневника написао да су дошла времена када је zgodније бити амерички непријатељ него савезник, алудирајући на уступак Обамина администрације Москви на рачун једног од највернијих савезника, Пољака.

Истовремено са решавањем Бушовог наслеђа, Обама је, како се чини, прекинуо реп који се вукао још од идола свих каснијих републиканских политичара, Роналда Регана који је пре више од четврт века осмислио концепт стратешке одбрамбене иницијативе, познат под надимком „Рат звезда”. Тај пројекат, који је током година Америку коштао више од 100 милијарди долара, махом протраћених на мегаломанске и дозлабога неефикасне пројекте, временом је постао опште место идеолога Републиканске странке, па су њихови наследници новог председника, брже-боље, оптужили за предају силама мрачне стране. Истини за вољу, први озбиљан ударац Регановом концепту задао је старији Буш још 1991. године, када је стратешку иницијативу преименовао у ограничену, и уштедео грдне милијарде долара.

Разумнији гласови, попут „Њузвика”, сматрају да Белој кући одустајање од чувеног штита и није била претерано болна одлука, јер исти, ионако, не пружа било какву значајну заштиту. „Систем који је имао бити постављен у Пољској и Чешкој Републици је био у развоју, а тестирања нису потврдила никакав стварни капацитет да се избори са опасношћу непријатељских ракета. У том смислу, штит је био једнако хипотетичка величина као и опасност од иранских ракета, против којих је требао бити усмерен”, пише „Њузвик”.

Вест о прекиду програма у Пољској и Чешкој Републици, државама које ће на овај или онај начин бити „обештећене” за тај драматичан губитак, уследила је свега недељу дана после годишње конференције о одбрани од претњи од балистичких ракета и из космоса која је одржана у Хантсвилу у Алабами, и на којој је „боинг” понудио развој потпуно нових двостепених пројектила, који би, наравно, „боинговим” транспортерима Ц-17 били распоређивани у року од 24 часа на било коју тачку на планети.

Нови, јефтинији и наводно ефикаснији противракетни систем, којим су Американци прошле године уништили један стари сателит, ће, бар за прво време, бити размештен на бродовима Шесте флоте, односно у Средоземном мору. Суштински, како су навели званичници Пентагона, разарачи опремљени системом „еџис”, односно ракетама СМ-3, домета око 500 километара, представљаће прву линију одбране од балистичких пројектила све док не буде донета одлука на којем ће месту бити изграђене копнене базе. Једна од локација унапред је, чини се, позната, пошто је амерички Сенат пре тачно годину дана одобрио 89 милиона долара за мистериозни пројекат на југу Израела, у који је укључено око 120 стручњака из САД. То је, уједно, и први случај да је Израел дозволио активности страних војника у 60 година дугој историји те државе. Непуна два месеца касније, израелски медији објавили су да „екс бенд” радар постављен у тој бази има домет 4.300 километара и да на тој даљини може пратити објекте величине тениске лоптице. Удаљеност од Тел Авива до Москве је тачно 2.641 километар.

Пре две недеље, „Џерусалем пост” је објавио да ће војске САД и Израела средином октобра одржати заједничку вежбу користећи нове противракетне системе, укључујући копнене и оне постављене на бродовима. Лист је, такође, објавио да је израелско министарство одбране спремно за могућност да Американци одлуче да „читав систем после вежбе оставе у Израелу”.

„Та могућност је веома реална уколико се у обзир узму извештаји да Вашингтон преиспитује штит у источној Европи у корист новог, који би био распоређен у Турској”, наводи израелски лист.

Друга локација, готово је сигурно, припашће Турској, која, осим што је спремна да уложи милијарду долара, мада медији у Анкари лицитирају и о астрономским и осам пута вишим цифрама, заузима одличан положај према свим потенцијалним одметничким државама, укључујући Иран, али и савезнике Техерана у Либану и на палестинским територијама, односно Хезболах и Хамас. Осим „патриота” у Турској, западни војни аналитичари најављују могућност да нови штит делимично буде размештен и у Бугарској и Румунији, објашњавајући такав став чињеницом да је, колико пре месец дана, кроз Црно море продефиловао амерички разарач „Стоут”, опремљен управо „екс бенд радаром” и пројектилима СМ-3.

И на крају, западни дипломати наводе да је албански премијер Саљи Бериша, још пролетос, понудио албанску територију за размештање нових противракетних система, отварајући, истовремено, могућност да се та силна техника постави и у базу Бондстил код Урошевца, што војни аналитичари сматрају више лепим жељама Тиране и Приштине него реалним развојем ситуације. Циници сматрају да, уколико пожелеле, Американци неће имати проблема да инсталирају ракете у Бондстилу, пре свега јер су, не толико давно, на истом месту успели да сакрију тајни затвор за наводне радикалне исламисте, које је, ко зна где, хапсила Централна обавештајна агенција.

„Штит ће бити усмерен на заштиту нових чланица НАТО-а попут Бугарске, Румуније, Хрватске и Албаније, али и Турске и Израела које су много извесније мете ракетних напада Ирана, с обзиром на последње извештаје Американаца о ракетним потенцијалима Техерана”, сматра професор Симић.